



afb. 1. Rond 1000 is het veengebied rond Maas en Rotte nog geheel onbedijkt en stroomt de Rotte met twee mondingen in de Maas. In 1340 liggen er langs de oever van de Maas dijken; bij de dam in de Rotte heeft zich een stadje ontwikkeld en is in het stadsgebied de Rotte gekanaliseerd. In 1500 begrenzen ruim gegraven stadsvesten het stadsgebied; buitendijks liggen de gorzen waar na 1574 de Waterstad zou verrijzen. (Atlas van de Nederlandse waterstad)

wordt afgedamd. Daar ontstaat een nederzetting met het karakter van een damstad, een type waterstad dat de defensieve periode representeert en meestal een voortzetting is van een dijkstad. Dijken werden van meet af aan vrij breed gebouwd om er ook een weg op aan te leggen en er woningen op te bouwen. Hoewel de dijk in de eerste plaats dient ter bescherming van bebouwing in het achtergelegen lage land, zijn de meeste nederzettingen op de dijk ontstaan. Gebouwen die direct aan of op de dijk worden gebouwd, zijn namelijk net zo goed beschermd tegen overstromingen en hebben bovendien direct toegang tot het water.

De dijk is de belangrijkste voorwaarde voor stadsvorming in de polder. Door de ontwatering die het gevolg is van ontginning, was de polder ingeklonken en daardoor over de eeuwen kwetsbaar geworden voor overstromingen. De dam, als onderdeel van een dijk die een uitwaterend riviertje kruist, heeft een waterkerende functie maar regelt met een spuisluis tegelijkertijd de lozing van rivierwater op het open water. Het spuiwater wordt in combinatie met de getijdenbeweging handig

ingezet om de haven op diepte te houden en de stad voor zeeschepen toegankelijk te maken.

In Rotterdam was het grote water van de zee-rivier de Maas verbonden met het kleine water van het veenstroompje –de Rotte– door een aantal spuisluizen in de dam. Op de Middeldam, het middelste deel van de latere Hoogstraat, werden goederen uit grotere schepen verladen in kleinere schepen of verhandeld. De dam werd zo een handelsplaats, waarbij de buitendijkse monding van de Rotte als een beschutte haven fungeerde. Damstad en polder waren daardoor niet alleen waterstaatkundig, maar ook economisch nauw met elkaar verbonden. Ruimtelijk kwam dat tot uitdrukking doordat aan de Middeldam het stadhuis stond en het logement van de landsheer, de graaf van Holland.

Omstreeks 1500 wordt de molen op grote schaal toegepast bij het drooghouden van de polder, en dit gegeven markeert de omslag van de defensieve naar de offensieve periode. Deze wordt gekenmerkt door een pro-actieve houding ten aanzien van het water, waarbij